

ämnet, som varit oss känd, och hoppas derigenom hafva bättre sört för läsarens behof, än hvad som skulle kunnat ske, om vi i stället fyllt bladet med endast rikare litterära notiser.

Vi behöfva icke tillägga, att vi ansett och anse för detta blads förnämsta uppgift, att verka för en allmännare öfvertygelse om nödvändigheten af en sannt nationel bildning och af Finska språkets insättande i dess naturliga rättigheter, såsom den enda väg, på hvilken en sådan bildning kan vinnas. Der en lefvande nationalanda saknas, der blifva äfven de mest välmenta sträfvanden för det allmänna, för de materiela intressena så väl som de andliga, vanmäktiga att åstadkomma några högre och varaktigare resultater. Och nationalandan kan icke hafva någon fast rot hos ett folk, hvars bildning icke talar nationens språk. Bland de många brister, med hvilka Litteraturbladet må vara behäftadt, är den största utan tvifvel den, att dess språk icke är nationens. Vi kunna ursäktat detta endast med förhållandenas tvång, hvilket säkert icke skulle gifva ett Finskt blad af dettas innehåll någon krets af läsare, tillräcklig för dess upprätthållande. Dock skall Red., i likhet med, hvad i bladets tidigaste årgångar skedde, framdeles inrymma någon plats äfven åt artiklar på Finska språket.

Om de i bladet intagna skildringar och berättelser hafva vi intet annat att säga, än att i dem, såsom hittills, syftningen skall blifva, att förena det nöjsama med det nyttiga. Såsom förut blifvit tillkännagifvet har bladet fördelen, att i innevarande årgång kunna meddela ett antal original-teckningar af konstnärlig hand: och göra vi här i detta nummer början med ett stycke, hvars utmärkta värde läsaren säkert utan allt förord skall veta att uppskatta.

J. V. S.

30

3 FÖRENINGAR MOT DJURS PLÅGANDE.

Litteraturblad n:o 1, januari 1857

Om dessa föreningar och om de lagar och polisförfattningar mot misshandling af husdjuren, som på senare tider utfärdats i särskilda Europas länder, torde de flesta läsare hafva hört eller läsit, mer eller mindre. Man låter dock vanligen sådant ordspråket till heder gå in genom ena örat och ut genom det andra. Isynnerhet i ett land, der så kloka personer finnas, att de tydligt inse förderfvet för detta land af allt det, som i decennier utgjort en häfstång för civilisationen i Europa, måste denna humanitet, som vårdar sig om djuren, anses för en barnslighet.

Erkännas må dock, att i fråga om denna sak ett nog allmänt missförstånd är rådande. Mången, eljest vän af fortskridandet, kan tycka, att människan och hennes vård och uppfostran i hvarje land påkallar allt, hvad för ändamålet möjligen kan uppoffras af penningar, insigter och arbete, och att man börjar från origtig ända, då man vill direkt förbättra djurens behandling, och icke väntar, att denna förbättring skall blifva en följd af en förbättrad allmän uppfostran och ett stigande välstånd. I sig sjelf kan väl ett sådant sätt att resonera i allmänhet tillräknas de obotfärdigas förhinder; ty det är högst vanligt att ursäktat sin tröghet i deltagandet för något godt och nyttigt företag med föregifvandet, att det finnes mycket annat viktigare att arbeta för. Men i förevarande fråga understödes, som sagdt, denna egoismens benägenhet att ursäktat sig af ett verkligt missförstånd. Man inser och

känner nemligen icke, att föreningarne mot djurs plågan i främsta rummet afse människan sjelf och motarbetandet af den förvildning, grymheten eller hårdheten mot djuren hos människan åstadkommer, och först i andra rummet djurets lidanden och allt lefvandes rättmätiga anspråk på människans medkänsla.

Väl kan man icke säga, att i Finland grymhet mot djuren vore allmänare rådande – hvilket också vore ett beklagligt bevis på allmän icke blott råhet utan moralisk dålighet. Likväl förekomma äfven vid husdjurens behandling många om ringa medkänsla, ja äfven om uppsåtlig misshandling vittnande förhållanden, till hvilka man förgäfvets söker motstycken i mera bildade länder. Så misshandlas här det 10
ädlaste af husdjuren, hästen, nog allmänt på det oförsvarligaste sätt. Isynnerhet i städerna ser man härpå dagliga exempel, och vid marknaderna lär man sig finna, att vildheten i detta hänseende representeras äfven af ett icke ringa antal landtmän. Skjutsinrättningen är rätt en plantskola för denna misshandling, och det är endast vanan dervid, som förhärdat människornas sinne mot den i sanning förfärliga behandling både från egarens och de resandes sida, de arma djuren undergå. Utsvultna, uttröttade, genom vanvård sargade, bagagnas de 20
fortfarande med största likgiltighet och hudflängas ännu lika likgiltigt ofta endast af öfverdåd eller för några minuters hastigare fortkomst. Mer och mindre bildade personer, som ega en häst eller två, draga sällan i betänkande att låta den i sträng köld och värsta oväder, i timtal stå väntande utanför de grannt eklärerade soiréevåningarne¹, eller utanför värdshusporten eller krogdörren. Likaså svältfödes öfver större delen af landet boskapen vintern om; och ehuru man redan sett mycket anföras om denna hushållnings förderflighet för egarena, torde knappt någon offentligen hafva utmärkt den som en grymhet emot djuren. Deremot finner man t. ex. i Tyskland en sedighet hos husdjuren, som 30
här är fullkomligt okänd, men som gör, att de lydiga människans ord och vink kunna med synnerlig mildhet behandlas. Stora hjordar föras der fram genom de med herrlig vext prunkande åkrarne och fälten, utan att någon bestraffning behöfves, för att afhålla dem från det lockande betet. Postiljonens och formannens piske klatschar oupphörligt, men träffar sällan eller aldrig hästen. Äfven för diligenser och postvagnar ser man hästarne sällan blifva ens varma. En forbonde, en åkare i städerna kör aldrig annorlunda, än fot för fot o. s. v.

Djurens slaktande sker här med tanklös grymhet. I de flesta delar af landet aftappas bloden, utan att djuret förut blifvit klubbadt.

Jagten på vilda djur sker regellöst och i följd häraf både till skada 40
och med grymhet. Skogsfogel skjutes t. ex. hvarje tid på året, utan afseende derpå, om ungarne lemnas att omkomma i boet eller, beröfvade sitt naturliga skydd, på marken.

Men isynnerhet är det mot den bland barn vanliga misshandlingen och pinandet af små djur, som de ifrågavarande föreningarne bemödat sig att verka. Kanske är denna brist i uppfostran icke större här, än annorstädes; men oseden är dock i detta fall så allmän, att det väl vore önskligt, att föräldrars och uppfostrares uppmärksamhet skulle fästas på de förderfliga följderna af densamma.

Bland dessa föreningar är den i München, stiftad 1841, den äldsta och 50
förnämsta. Det är på väckelse från den, som dylika föreningar uppstått icke blott i alla delar af Tyskland utan äfven i andra länder. Dess

¹ Ref. erinrar sig i München hafva hört omtalas, huru en greflig person för dylik förseelse blef fälld att betala rätt artiga böter.

grundläggare och föreståndare är D:r *Perner*, en man, som synes egnat sitt lif åt denna verksamhet, efter att redan vid 36 års ålder hafva dragit sig tillbaka från en mycket ansedd ställning som advokat och, såsom det synes, med betydlig förmögenhet. Han har sedan berest de flesta länder i Europa, *äfven Finland*, vi befara utan att här någon kunde ana till, hvem och hvad mannen var – något så mycket förlåtligare, som han då ännu icke innehade sin nuvarande ställning i föreningen. Numera är han visst icke samma obskura man. Tidningarne berättade nyligen, huru han vid ett besök i Hamburg blifvit firad genom särskilda Zweckessen-tillställningar m. m.

Hans uppträdande i skrift visar tillräckligt, att han är en af dessa hängifna menniskor, sådane de behöfvas för genomdrifvandet af företag, hvilka stöta emot hvardagsfolkets egoism eller okunnighet. I dessas ögon är hvarje sådan lätt en fantast. Men *Perner* har ovedersägligen bevisat, att han icke tillhör fantasternas antal, ty han har verkligen lyckats, ja haft ganska stor framgång i sitt förehafvande. Hans framställningar äro också nyktra och praktiska, och det synes af dem, att han vill verka nära nog uteslutande på öfvertygelsen, icke på känslan. Såsom likväl hvarje menskligt sträfvanne har sin skugga, så finner man väl hos den för saken outtröttligt verksame mannen likväl någon liten fläkt af gagnlös fåfänga. Men detta minskar ingalunda värdet af hans sträfvanne.

Af de utdrag ur Föreningens i München meddelanden och årsberättelser, som ligga för oss, kan icke inhemtas, huru stort antalet af dylika föreningar öfverhufvud är. Man får dock veta, att filialföreningarne i Bayern uppgå till ungefär ett par hundra, och att föreningar finnas i de flesta Europeiska länder, i alla Tyska stater, i de särskilda Österrikiska länderna, i Frankrike, England, Irland, Spanien, Italien, Ryssland och Polen, ja i Sibirien »invid China's gräns.» Med alla dessa står Münchnerföreningen, d. v. s. D:r *Perner* i korrespondens, utdelar till dem exemplar af sina utgifna skrifter och mottager berättelser om föreningarnes utbredande och fortgången af deras bemödanden. I de flesta af dessa länder hafva genom föreningarnes bemödanden författningar mot djurs plågan utkommit – och i meddelandena ingå äfven berättelser om särskilda fall, då författningarne blifvit tillämpade. Flera Regenter hafva tagit föreningarne under sitt beskydd och genom egnade befallningar till styrelsens organer sökt främja deras ändamål. Förunderligt nog finner man icke de Skandinaviska rikenas namn bland de uppräknade. Att Finlands skall vara uteslutet, förstås af sig sjelf.

Föreningen i München kallar sig: *Münchener-Verein gegen Thierquälerei*. Ur dess årsberättelse för 1847, hvilken vi hafva fullständig, låna vi några utdrag.

Såsom Föreningens grundsatser uppställer D:r *Perner*:

»Utan att hindra grymhet mot djuren, kan ingen makt på jorden göra sann medlidsamhet till uppfostrans grundval;»

»Utan att göra medlidsamheten till grundval för uppfostran, kan människoslägtet aldrig blifva lyckligt.»

Den senare satsen sammanfaller med kristendomens lära om det yppersta budet i lagen och om kärleken såsom det säkraste motiv för allt människans görande. Man måste nemligen äfven här med medlidsamheten, »Mitleid,» förstå icke blott den toma overksama, sinnesrörelsen, utan den i verk och gerning framträdande kärleken till nästan.

Att det sinnelag, man benämner kärleksfullt, icke kan hos barnen grundläggas, om de icke afhållas från grymhet mot djuren, är en så

enkel lära, att dess sanning lätt af hvar och en medgifves. Men lika lätt torde det icke blifva, att förmå föräldrar och uppfostrare, att efterleva den insedda sanningen genom att afhålla barnen från hvarje sådant handterande af djuren, som kan förhärda deras medkänsla, ehuru lätt saken i sjelfva verket är. Barnen handla häruti i början af oförstånd och tanklöshet, utan att besinna, att det lilla kräk de lemlästa dervid känner något lidande. Men beklagligen finnas många exempel, att hvad som börjats i oförstånd, småningom blir ett brutalt nöje under fullt medvetande af de plågor och det lidande, som derigenom förorsakas. Och äfven om okynnet icke fortgår till denna grad af vildhet, fostrar dock vanan en kall likgiltighet för andra varelser lidanden, hvilken icke tillåter en verksamare kärlek fatta rot i det hårda hjertat.

10

Märkliga äro de i Föreningens meddelanden framdragna mångfaldiga exemplen på gröfre förbrytare, om hvilka det blifvit utredt, att de i sin barndom och ungdom gjort sig kände såsom obarmhertiga djurplågåre. Dessa exempel äro så talrika, att man äfven ur erfarenhetens synpunkt icke kan tvifla, att bristande uppfostran till medlidande utgjort den yttersta grunden till deras brott och olycka. Likaså kan man icke bestrida, att om de regenter och historiska personer, hvilkas hämdlystna och blodtörstiga sinnelag åstadkommit så mycket elände på jorden, af en öm moder blifvit i barndomen ledde till medkänsla för det minsta djurs lidande, de utan tvifvel skulle i historien framstått i annan skepnad, än den vildsinta tyrannens¹. Årsberättelserna försumma icke att erinra om deras blodiga bragder.

20

Att likväl dessa föreningar icke inskränka sig till bemödandet att verka för ungdomens uppfostran, utan söka att afvända all misshandling af djuren äfven bland de fullmyndiga, är i dubbelt hänseende välbetänkt. Ty man kan taga för afgjordt, att äfven en äldre person, hos hvilken medvetandet blifvit väckt om det orätta i ett beteende, som genom uppfostran och exempel hos honom blifvit en tanklös vana, skall genom erkännandet af sin felaktighet i detta hänseende föras till ett mänskligare sinnelag i alla öfriga lefnadsförhållanden. Eller måste man icke tro, att t. ex. en hästbytare, som funnit det orätta i djurets obarmhertiga misshandlande, skall till en början lära sig sky hela yrket och, öfvergifvande detsamma, äfven i mer eller mindre grad lemna alla de vanor af lättja, kringskojande lefnadssätt och superi, som dermed varit förenade? Hästbyteriet är ett hasardspel, som i likhet med alla sådane afhåller människan från det ordnade arbetet och allt stilla familjelif. Afläggandet af dertill hörande vanor, är mer afsky för, hvad dervid ögat ser och örat hör, måste hos den i detta hänseende omvända föda nya känslor och tankar, hvilka bära spåren af denna afsky och leda till ett härom vittnande lefnadssätt.

30

40

Likväl är detta icke hufvudsak vid Föreningens sträfvande att utrota djurens misshandlande i dagliga lifvet. Det är nemligen lätt insedt, att uppfostran verkligen icke förmår uträtta mycket för det unga slägtets bildning, om detta, sedan det trädt ur uppfostrans tvång, ser sig omgifvet af förderfvande exempel. Misshandling af djuren bör derföre öfverallt och i alla former tadlas och afstyras, för att icke gifva ondt exempel och genom den dagliga åsynen deraf förhärda äfven de hjertan, som i följd af uppfostran i sig känt rörelse till något bättre.

50

¹ Man kan visst säga, att deras uppträdande icke varit tillfälligt, emedan hvarje tid får sina historiska män efter sina behof. Men man måste å andra sidan medgifva, att, om i sådane tider uppfostran förmått allmännare grundlägga ett kärleksfullt mänskligt sinnelag, icke blott tillgången på tyranner och deras handtlångare varit mindre, utan sådane icke ens kunnat komma till välde.

Till och med strafflagar till osedens hämmande låta ur denna synpunkt rättfärdiga sig. Ingen eger nemligen rättighet att offentligen gifva förargelse med ett lastbart lefverne; ingen heller att gifva exempel af oseder, hvilkas uppkomst uppfostraren söker att motarbota.

Öfverhufvud kan man ännu mot dessa föreningars tendens invända, att medlidsamheten, som de vilja väcka och rotfästa, är blott en osäker känsla, hvilken som sådan är passiv, endast hindrar den motsatta känslan af grymhet att vinna inträde, och att känslan i allmänhet likväl icke förmår motstå det verksama lifvets lockelser. Men häremot måste
10 anföras, hvad i frågor om barnauppfostran ofta förut blifvit framställdt, att barnens afhållande från osed utgör den väsentligaste delen af densamma. Något verksamt medlidande kan barnet ännu föga utöfva; och är äfven för det ringa, som häri kan komma i fråga, känslans ledning tillräcklig. Det tillhör en längre framskriden ålder att bringa insigt i dessa känslans rörelser och att förbyta, hvad som förut varit oundersökt håg och böjelse, till öfverlagd grundsats. Detta är barnauppfostrans väsentligaste uppgift, att så dana böjelserna, att de i en framtid endast behöfva af förnuftiga grundsatser rättfärdigas. Ty det är böjelsernas strid mot förnuftet och grundsatserna, som bringar men-
20 niskan på fall.

Medlena för irågavaranden föreningars verksamhet äro; spridning af lämpliga skrifter, isynnerhet barnböcker på vers och prosa med talrika trädsnitt och årsberättelser, rika på faktiska uppgifter, för äldre läsare; inverkan på regeringar och lokalauktoriteter till åstadkommande af förordningar mot misshandling af husdjur, t. ex. af hästar och slaktboskap; sammankomster för lifvande af medlemarnes verksama deltagande. Äfven utdelas belöningsmedaljer till dem, som ifrigast verka för föreningarnes ändamål. Till deras verksamhetskrets har det äfven hört, att uppmuntra inrättandet af hästslakterier och konsumtion af häst-
30 kött, hvarigenom icke blott hästars begagnande till ytterlig orklöshet och mycken häraf följande misshandling afböjes, utan äfven tillgången på näringsmedel så betydligt ökas isynnerhet för de mindre bemedlade klasserna, hvilka eljest så sällan kunna förskaffa sig köttföda, men nu hafva större lätthet att erhålla sådan, emedan hästköttet åtminstone ännu säljes till vida billigare pris än annat kött. Så anføres, att i München och dess närmaste område försäljes hästkött ungefär 1/2 million skålpund årligen – hvilket åtminstone ger köttsocka ett par gånger i veckan åt 10 000 personer. Man beräknar der köttet efter en häst i medeltal till 300 skålpund.

Barnböckerna spridas af Münchner-föreningen i stora massor, af
40 vissa böcker en million exemplar och derutöfver. Föreningens penningtillgångar och utgifver äro dock jemförelsevis ringa, t. ex. för år 1854 inkomst 1 794 Fl., utgift 1 363 Fl. Rh., eller resp. 1 080 och 820 Rb. Silfver ungefär. En vidsträckt korrespondens med andra föreningar i alla ofvanuppräknade länder måste redan bilda ett icke ringa item bland utgiftsposterna.

Vi kunna visst icke hoppas, att man i detta land skulle i hast komma sig till något så svärmiskt företag, som att förena sina krafter till väckande och stärkande af ett allmännare välvilligt och medlidsamt
50 sinnelag. Likväl skulle för bildandet af en förening och för dess gagneliga verksamhet erfordras blott en, säger en, varm och uppoffrande individ. Hvad man bör kunna vänta är, att någon lämplig bearbetning från dagpressens sida skall väcka föräldrars och uppfostrares uppmärksamhet på den oändliga vigten af, att hos barnen inplanta medkänsla för allt lefvande. Vi skulle från detta de lefvandes

antal icke vilja utesluta ens vexterna, hvilkas menlösa tillvaro det är en så allmän barnaosedd att störa och förgöra, en osed, som, då den oftast bevisar sig i trädens aftoppande och förderfvande, utan all öfverdrift kan anses vara för skogen vida mera förödande, än landets hela trädvaruexport.

Münchener-föreningens årsberättelser utkomma under titel: »Jahres-Bericht des Münchener-Vereins gegen Thierquälerei». Den mycket upplysande och öfvertygande berättelsen för 1847 finnes sammanhäftad med en berättelse: »Die ungleichen Knaben». Andra hithörande barnaböcker äro:

Gespräche über Thiere, von D:r Anton Kienast.

Kinder, habt die Thiere lieb, von Johan Traugott.

Pfennigbilder, herausgeg. vom Münchener Verein gegen Thierquälerei.

alla tryckta i München och

Leset mich! von Max Lautenschlager. Passau 1856.

J. V. S.

4 ROLANDS-SÅNGEN.

Litteraturblad n:o 1, januari 1857

I den del af medeltidens sånger och romaner, som, emedan den rör sig kring Carl den Stores och hans hjeltars bragder, kallas den Carolingiska sagokretsen, utgör bland dessa hjeltar Roland hufvudföremålet för dikten. Den älsta af dessa sånger är den egentligen s. k. Rolands-sången, hvilken först på senare tid blifvit uppgräfvnen ur bibliotekernas dam. Den förnämsta bearbetningen är: *La chanson de Roland ou de Roncevaux*, publiée pour la première fois par Francisque Michel. Paris 1837. Den grundar sig hufvudsakligen på ett i Oxford funnet manuskript. Tidigast omnämnes denna sång såsom före slaget vid Hastings 1066 sjungen af en Normandisk trouvère (trubadur), Taillefer. Man tror, att det är samma sång, som blifvit utgifven af Michel.

Vi finna, i en disputation från Lund af W. Sundén, i Svensk öfversättning en framställning af sångens innehåll af Vitet, som lästes i *Revue des deux Mondes* 1852. Det är denna framställning vi här meddela.

5 SVAR TILL HR v. B. I HELSINGFORS TIDNINGAR N:O 7 & 8.

Helsingfors Tidningar n:o 10, 4.II 1857

Villigt har undertecknad erkänt ringheten af sin insigt i fråga om såväl jernvägars som kanalers anläggande, underhåll m. m. Hvad jag dock trott mig kunna inse och efter förmåga sökt bevisa (i *Litteraturblad för allmän medborgerlig bildning* 1856 N:o 5), är jernvägarnes allmänna företräde framför kanaler i ett nordligt klimat. Bevisen ligga inom hvar mans insigt, ty man finner lätt, att kanaler i vårt land, genom att tidigt tillfrysa och sent gå upp, äro jemförelsevis gagnlösa för jordbruks- och manufaktur-industrin, och man kan med någon undersökning af förhållandena öfvertyga sig, att jernvägar äfven för trädvaruexporten erbjuda tillräckliga fördelar. Att med afseende å den andliga förbin-